

Mimarlık Öğrencilerinin “Bütünleşik Fiziksel Aktivite Merkezi” Örneğinde Mekân Tasarımı Deneyimleri

Architectural Students’ Space Design Experiences
in the Example of “Integrated Physical Activity Center”

Özlem BELİR¹

Gönderilme Tarihi: 29.04.2019 – Kabul Tarihi: 20.05.2019

Özet

İstanbul Gedik Üniversitesi Mimarlık Bölümünde, 7.yarıyılında verilen, Mimari Erişilebilirlik Dersi kapsamında mimari erişim kavramı öğrencilere farklı ölçek ve boyutlarda anlatılmaktadır. Mimari erişilebilirliği salt rampa veya hissedilebilir yüzey uygulamaları yapılarak çözümlenmesi dışında, mekân kullanımında konfor, güvenlik ve sağlıklı yaşam ölçütlerinin önemli olduğu kavratılmaya çalışılmaktadır.

Bu bağlamda, Kalkınma Bakanlığı ve İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen ve İstanbul Gedik Üniversitesi'nin koordinatörlüğünde yürütülen "Aktifiz Toplumun İçindeyiz, 0-29 yaş Çocuklar İçin Bütünleşik Fiziksel Aktivite Merkezi" isimli proje kapsamında kurulan merkez, dönem projesi olarak ele alınmıştır. Öğrenciler, merkezin işlevini, eğitim sistemini yöneticilerden dinlemiş, velilerle soru-cevap şeklinde görüşme yapmış ve öğrencileri izlemişlerdir. Derste aldıkları teorik bilgiler ile mevcut binanın analizini yapmış, sentezleyerek bir sonuca varmaya çalışmışlardır. Öğrencilerden, farklı çalışma grupları oluşturularak, mevcut fiziksel aktivite merkezinin iyileştirilmesi için önerilerinin tespiti, yeni bir merkez tasarımı kararlarını oluşturmaları ve tasarım kriterleri belirlemeleri istenmiştir.

20 mimarlık öğrencisi ile yapılan çalışmanın, öğrencilerin mesleki ve insani farkındalıklarının artmasına ve toplumda kendisinden farklı gördüğü bireylerle kolay iletişime geçebilmesinde olumlu etki yaptığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Erişilebilirlik, otizm, tasarım, mimarlık, eğitim, spor rehabilitasyonu

Abstract

The concept of architectural access is explained in different scales and dimensions within the scope of "Architectural Accessibility Course" given in 7th semester in Istanbul Gedik University Architecture Department. Apart from the absolute ramp or sensible surface applications of the concept of architectural accessibility, the importance of comfort, safety and healthy living criteria are tried to be taught in the use of space.

In this context, the Center, which was established within the scope of the project titled in “We are Active, We are in Society, Integrated Physical Activity Center for 0-29 years old people”, is supported by the Ministry of Development and Istanbul Development Agency and carried out under the coordination of

¹ İstanbul Gedik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü | ozlem.belir@gedik.edu.tr

Istanbul Gedik University, is considered as a term project. The students received the information about the function of the center and the education system from the managers, interviewed parents and followed the students who study at the center. They tried to come to a conclusion by synthesizing the theoretical knowledge they received in the course and the analysis of the existing building. The students were asked to establish different working groups, to determine their suggestions for improvement of the existing physical activity center, to create a new center design decisions and to design criteria.

The results of the study conducted with 20 architectural students showed that their professional and human awareness was increased, and it was found to be effective in communicating easily with the individuals in the society.

Keywords: *Nautical, photograph, painting, art, abstract.*

1. Giriş

İnsan ve çevre ilişkisi mimarlık araştırmalarının temelini oluşturmaktadır. İnsan doğduğu andan itibaren çevresi ile sürekli etkileşim halindedir ve etkileşimde olduğu çevrede yaşamı boyunca, çeşitli fiziksel değişimlerle, var olmaya çalışır.

Yüksek öğrenimde mimarlık eğitimi, “örnek olarak öğrenme” paradigmasına güçlü bir şekilde dayandırılır. Öğrencilerin bina ve projeler gibi var olan varlıkları ve ilham kaynağı olarak diğer nesnelere kullandıkları anlamına gelir (Wolpers, Memmel, & Giretti, 2009). Öğrencilerin bilgiye, doğru veya hatalı somut örneklerle erişmesi mesleki gelişimlerine olumlu etki yapacaktır.

Bu yazıda mimarlık öğrencileri için, 7. Yarıyıl seçmeli dersinde “örnek olarak öğrenme” modeli ile kurgulanan bir süreç aktarılmaktadır. Amaç, mimarlık öğrencilerindeki “engelliler için tasarım” ana teması altında, salt görme engelli ve ortopedik engelli kişilerin ihtiyacı olan çözümleri uygulamaları ile başarılı bir tasarım yapmış olacakları algısını kırmaktır. Tasarımlar, her yaştaki ve farklı duyuşal girdileri olan kişiler tarafından kullanılacağı kabulü ile yapıldığında başarılı olacaktır.

Dönem ödevi olarak planlanan çalışma, İstanbul Gedik Üniversitesinin bir projesi olarak kurulan Aktif Yaşam Merkezi’nde yapılmıştır.

2. Aktif Yaşam Merkezi - Bütünleşik Fiziksel Aktivite Merkezi (BUFAM)

Aktif Yaşam Merkezi, İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) mali desteği ile 2013-2015 yıllarında 0-24 yaş arasında bulunan özel gereksinimli çocukların hareket becerilerini geliştirmek, fiziksel aktiviteye katılım yolu ile toplumsal yaşama uyum sağlamalarını temin etmek amacıyla İstanbul Gedik Üniversitesi tarafından kurulmuştur. Merkez ana amacının yanı sıra, farklı dönemlerde düzenlenen etkinliklere üniversitenin farklı bölümlerinde okuyan öğrencilerin gönüllü katılımları sağlanarak farkındalık yaratılmak için de kullanılmaktadır.

“Aktifiz Toplumun İçindeyiz” projesi, ayrıştırılmış bir ortamdan herkesi kapsayıcı bir ortama geçiş projesidir. 2013 yılında “Aktifim Toplumun İçindeyim” sloganı ile özel gereksinimli çocukları ve ailelerini kapsayan bir proje olarak başlayan “Aktif Yaşam

Merkezi”, 30 Kasım 2016 tarihinden sonra İSTKA’dan aldığı yeni hibe ile, akranlar ve öğretmenlerin de dahil edildiği “Bütünleşik Fiziksel Aktivite Merkezi” (BUFAM) projesine dönüştürülmüştür. Çocuğu içinde yaşadığı toplumsal çevre ile bir bütün olarak ele alan BUFAM’da “Özel Eğitim, Danışma ve Rehberlik Birimi” ve “Bütünleşik Fiziksel Aktivite Birimi” olmak üzere iki birim kurulmuştur. “Özel Eğitim, Danışma ve Rehberlik Birimi”nde özel eğitimci tarafından problem davranışların sağaltımı konusunda ebeveynlere ve öğretmenlere rehberlik yapılırken, klinik psikolog tarafından da ebeveynlere danışmanlık hizmeti verilmektedir. “Bütünleşik Fiziksel Aktivite Birimi”nde ise özel gereksinimli bireylere Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencileri ve profesyonel eğitimciler ile birlikte, başta spor olmak üzere farklı alanlarda eğitim verilmektedir.

Bunun yansıra BUFAM birimi tarafından yakın çevredeki anaokulu, ilkokul, ortaokul ve liselerde öğrenim gören akranlar projeye dahil edilerek öğretim programlarında yer alan beden eğitimi derslerinin bu tesiste yapılması sağlanmış dolayısıyla özel gereksinimli arkadaşlar edinerek engellilik konusunda farkındalıklarının gelişmesine, farklılıklara saygı ve kabul gibi değerler kazanmalarına olanak sağlanmıştır (Özer & Nalbant, 2017).

Merkezden ağırlıklı olarak Down Sendromu tanısı taşıyan ve Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocuklar faydalanmaktadır.

3. Mimarlık Eğitim Sürecinde Engelli Kavramının Önemi

Toplumda yaşayan çocuk, yaşlı, hamile, herhangi bir yardımcı cihaz kullanan, görmeyen, duymayan, geçici rahatsızlık yaşayan veya dalgalılık, kızgınlık, heyecan, üzüntü gibi farklı duyuşsal özellikler taşıyan kişilerin, kısacası “herkes”in, arzu ettiği tüm fonksiyonlara, mekânlara, sunulan hizmetlere, istedikleri veya ihtiyaç duydukları zamanlarda, eşit haklarla ve güvenlik içinde erişmek zorunluluğu Anayasa ile kendilerine verilmiştir. Bu erişim hakkı nedeni ile yapıllı çevredeki sorunları çözmek ve toplumsal eşitliği sağlamakta mimarın önemli bir rolü vardır. Bu anlamda mimarlık öğrencilerinin eğitiminde kapsayıcı tasarımın tüm derslerin içinde verilmesi gerekmektedir.

Akademik çevrelerde, somut bir uygulamayla öğretilen bilgiyi pekiştirmeden, didaktik bir öğretim tarzı çok sık kullanılmaktadır. Eğitim sisteminin mevcut durumu, öğrencinin öğrenme sürecine odaklanmaz ve öğrencinin eleştirel veya yansıtıcı düşünmesini teşvik etmeden büyük ölçüde yalnızca bilgi aktarımına dayanır. Bu süreçte, eğitim sistemi öğrencilere toplumun bir bütün olarak ilerleyişine aktif olarak yeni fikirler ile etkin bir şekilde katkıda bulunacak eleştirel düşünmeyi ve etkili bir problem çözücüsü olmayı öğretmez (DiGioia, 2010). Mimarlar, kapsayıcı tasarımın savunucusu olacak ve yapıllı çevrede yapılan değişiklikleri yönlendirecek şekilde yetiştirilmeli ve böylece çevrenin, toplumun tüm üyeleri için erişilebilir hale getirilmesi sağlanmalıdır (Mulligan, Calder, & Mulligan, 2018). Mimarlık öğrencilerinin insan formunun karmaşık doğası ve bir insanın yapıllı çevresi ve kendi çevresiyle etkileşimlerindeki duyuşsal yönleri ile ilgili takdirleri, müfredatlarında eksik bir bağlantı olarak kabul edilmiştir (Imrie, 2003).

Bu anlamda Mimarlık bölümünde verilmekte olan Evrensel Tasarım ve Engelliler için Mimari Tasarım seçmeli derslerinde öğrencinin çevreye bakışının, yorumlamasının, sadece görme duyusuna hitap etme isteğinin iyi mimar olmak için yeter şart olmadığı olgusunun yerleştirilmesi konusunda da çaba gösterilmektedir. İlgili derslerde, mutlaka çevreyi deneyimlemeye dayalı projeler geliştirilmekte, öğrencinin kendisinin deneyerek olumsuzlukların farkına varması beklenmektedir. Bu amaçla üniversitenin de içinde aktif olarak bulunduğu BUFAM'da farklı gözlemler yaptırılarak farklı projeler geliştirmeleri sağlanmaktadır. 4. ve 7.yarıyıllarda verilen dersler kapsamında öğrencilere mimari erişim kavramı farklı ölçek ve boyutlarda anlatılmaktadır.

Derslerde 2 temel hedef gözetilmektedir.

1. Mekânın kullanımında konfor, güvenlik ve sağlıklı yaşam koşulları kriterlerinin kavratılması,
2. Mimari erişilebilirliğin salt yürüme, görme ya da işitme engelli bireyler için gerekli olduğu algısının değiştirilmesi.

Dolayısıyla mimari erişilebilirlik, dezavantajlı bireylerle birlikte tüm insanlığı kapsamaktadır olgusunun altı çizilmek istenmektedir.

BUFAM'da mimarlık öğrencileri ile yapılan çalışmada, öğrencilerin odaklanmasını kolaylaştırmak, konuyu sınırlandırmak amacıyla özellikle OSB tanısı koyulmuş çocuklar üzerinden gözlem ve inceleme yapılması planlanmıştır.

4. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) - Yapılı Çevre İlişkisi

İnsan-çevre etkileşimi içinde, yapılı çevrede akustiğin, görsel elemanların, renklerin, dokuların ve geometrilerin insanın davranışına etki ettiği, olumlu ya da olumsuz etkilediği bilinendir. Tüm bireyler için konforlu ortamlar, üretkenliğin ve verimliliğin artmasına da yol açar.

OSB tanısı almış kişilerde görülen, gelişimi gecikmiş iletişim becerileri, tekrarlayan davranışlar ve diğer gelişim bozuklukları nedeni ile mimaride özel kuralların olmasına ihtiyaç duyulacağını aşikârdır.

Son araştırmalar otizmin neredeyse salgın oranlarda büyüdüğünü göstermiştir (Hill & Frith, 2003). 2018 verilerine göre Amerika Hastalıkları Kontrol Merkezi (CDC) Otizm Spektrum Bozukluğunun görülme sıklığını; 59 çocukta bir olarak yayınlamıştır (Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), 2019). Ezici sıklığına rağmen, otizm, bina yapım yönetmeliği ve yönlendirici ilkelerin dışında bırakılmakta, mimarlık camiası tarafından yok sayılmaktadır (Mostafa, 2008).

Otizm spektrum bozukluğu, Amerikan Psikiyatri Birliği'nin (2013) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM 5) rehberliğinde yer alan ölçütlere göre tanılanır. DSM 5'e göre otizm spektrum bozukluğu tanısının konulabilmesi için dört ana alanda bozukluk görülmesi gerekmektedir. Bunlar (Akçin, Çapa Tayyare, & Mandan, 2014);

- a) farklı bağlamlarda görülen sürekli sosyal iletişim ve etkileşimde bozukluklar,
- b) sınırlı ve yineleyici davranış, ilgi ya da etkinlik örüntüleri,
- c) belirtilerin erken çocuklukta ortaya çıkması,
- d) belirtilerin gündelik işlevleri sınırlaması ve bozmasıdır.

Ülkemizde Otizm tanısı, çocuk ergen psikiyatristleri tarafından konulmaktadır. “Ulusal Otizm Eylem Planı” kapsamında aile hekimlerince psikososyal muayenesi yapılan ve uzman hekim değerlendirmesine ihtiyaç duyulan 18-36 ay arası çocuklar kamu hastanelerine bağlı çocuk ergen psikiyatri polikliniklerine yönlendirilmekte ve erken tanı süreci başlatılmaktadır (Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), 2019).

Fiziksel çevre, otizmlili çocukların stres ve rahatsızlık düzeylerini azaltan, bağımsızlık düzeylerini arttırmalarını sağlayan becerilerin gelişmesine olanak veren ve dikkatini sürdürmesini sağlayacak şekilde düzenlenir. Özetle ölçütler şöyle sıralanabilir; (Akçin, Çapa Tayyare & Mandan, 2014)

- o Sakinlik, düzen ve sadelik hissi
- o Otizme özgü farklı öğretimsel yöntemlerini uygulama olanağının sağlanması
- o Detayın azlığı
- o Sınırlama
- o Planlama ve yerleşim
- o Aydınlatma ve havalandırma
- o Akustik
- o Renk
- o Doğayla temas
- o Proksemik-İnsanlar arası mesafe
- o Güvenlik ve gözetim

Yapılan bir araştırmada, OSB tanısı koyulmuş bireylerdeki özelliklerin mimari tasarımdaki karşılığı, sistematik olarak aşağıdaki gibi özetlenmiştir (Sanchez, Vazquez & Cartegana, 2011):

1. Hayal gücü: Değişikliklere karşı direnç ve sınırlı bir hayal gücü OSB olan bireylerde görülen en yaygın belirtilerden ikisidir. Bu özellikler belirli bir alandan diğerine geçerken bile zorluğa ve dirence yol açabilir.
Mekân, kolayca okunabilir, öngörülebilir, hayal edilebilir hale gelecek şekilde planlanmalıdır.
2. İletişim: Sözlü veya sözlü olmayan iletişimdeki bozulmalar, bilgiyi işlemedeki zorluklarla beraber iletişimi zorunlu kılmaktadır. OSB’li bireyler iletişim için genellikle görsel desteğe ihtiyaç duyarlar, semboller, nesne ve insanların resimleri diğer yardımların yanı sıra kullanılır.
Yapılı çevre, bu iletişim biçimlerini barındırabilmeli, doğru konumlanmaları ve planlama ile bütünleşmeleri sağlanmalıdır.
3. Sosyal Etkileşim: OSB olan bireylerde, farklı derecelerde, sosyal etkileşimlerde bozulmalar vardır.

İstendiğinde birbirleriyle daha yakın iletişime geçmesine olanak sağlayacak çözümlerle büyük ve küçük alanlı mekânların uygun birleşimlerle planlanması önerilir.

4. Duyusal Zorluklar: Duyusal uyaranların alımı veya işlenmesindeki zorluklar da OSB'nun sık görülen bir belirtisidir. Bu bozukluklar, görsel, işitsel, vestibüler (denge), koku alma, propriyoseptif veya dokunsal aşırı duyarlılık, bazen de aşırı duyarlılık şeklinde olabilir. Yine bir başka olası duyusal işlev bozukluğu ağrı hissidir.

Çok boyutlu duyu odalarının, belirli anlardaki kaygıların azaltılması için gerekli olduğu hatırlanmalıdır.

5. Davranış ve Güvenlik: Davranışsal problemler OSB vakalarında sık görülür. Agresif davranışlar ortaya çıkabilir. *Yapılı ortamda mevcut olan unsurlar, olası tehlike olasılığı göz önünde bulundurularak tasarlanmalı ve seçilmelidir.*

OSB tanısı almış bireylerin toplum içinde yaşadıkları sorunlarının mekânsal düzenlemelere etkisinin olduğu tartışmasıdır. Yapılacak düzenlemeler, kişilerde güvenlik hissi oluşturmali dolayısıyla stres düzeyini azaltmaya yönelik olmalıdır.

5. Çalışmanın Metodu

2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Güz yarıyılında lisans seviyesindeki öğrenciler için seçmeli ders olarak açılan Mimari Erişilebilirlik dersini 20 öğrenci almıştır. Belirtilen yarıyılıda 15 hafta ders işlenmektedir.

Öğrencilere, ilk 5 hafta boyunca mimarideki temel erişilebilirlik konuları ve “Evrensel Tasarım ve İlkeleri” ile ilgili teorik bilgi paylaşımları yapılmıştır. Ortopedik engelliler, işitme engelliler ve görme engellilerin sorunlarının ve çözümlerinin aktarımının yanı sıra mekânın işitsel, görsel ve diğer duyuyla kavranmasının ana hatları üzerinde durulmuştur.

Devam eden haftalarda BUFAM’da yapılan dönem projesi ile ilgili program ele alınmıştır.

BUFAM’da yapılan dönem projesi ile ilgili izlenen yol aşağıda özetlenmiştir:

1. Dönemin 6. ve 7.ci haftasında, OSB tanısı olan kişilerin genel özellikleri ve buna bağlı olan mekân düzenleme ilkelerinin aktarımı.

Öğrencilere okumaları gereken kaynak yayınların bilgisi verilmiş, ayrıca OSB tanısı almış çocukların ortak özellikleri aktarılmıştır. Otistik Bozukluk Tanısına İlişkin Ölçütler, literatürde yer alan örnek çalışmalarda belirlenmiş tasarım kriterleri ile birlikte neden-sonuç ilişkisi ile sunulmuştur.

2. Dönemin 8.ci haftasında, merkezin eğitim koordinatörü tarafından merkezin tanıtımı, merkezde bulunan mekânların açıklanması ve merkezdeki eğitim, rehabilitasyon modelinin anlatımı.

Öğrenciler eğitim koordinatörü eşliğinde BUFAM'daki mekânlar hakkında bilgi almışlardır. Spor salonlarını, duyu odasını, bebek eğitim odasını, vb. mekânları gezmişler, kullanılan ekipmanları ve nasıl kullanıldıklarını görmüşlerdir. Ziyaret sırasında etkinlik salonunda ve spor salonunda eğitim almakta olan öğrencileri izlemişlerdir.

3. Dönemin 8. haftasında, gözlem yapma, öğrenci ve velilerle görüşme, eğitmeni ile soru-cevap çalışması.

Öğrenciler, merkezi gezdikleri gün içinde, orada bulunan velilerle sohbet etmişler, merak ettikleri soruları, çocukların evlerindeki davranış biçimlerini, ailenin diğer fertleri ile ilişki biçimlerini, merkezde eğitime başladıktan sonra çocuktaki değişimleri, vb. tüm detayları sorgulamışlardır.

4. Dönemin 12. haftasında proje ve sunumların aktarılması

Gruplar, hazırladıkları proje ve sunumları, merkezde, merkez eğitmeni ve koordinatörünün de bulunduğu bir toplantıda anlatmışlardır.

Şekil 1. BUFAM Merkez eğitmeninden, etkinlik salonunda bilgi alınması

Öğrencilerden 8.ci haftanın sonunda BUFAM deneyimleri, öğrendikleri ve bu bilgiler sonucu oluşan düşünceleri ile ilgili not tutmaları istenmiştir. Devamında, 9.cu haftada, öğrenciler, 4'er kişiden oluşan 5 gruba ayrılmıştır. Gruplara 3 farklı çalışma konusu verilmiştir:

Grup I (raporlama): Grup üyeleri merkezin deneyimlenmesinin hemen ardından tutulan notların sınıflandırılması ve dolayısıyla tasarım ölçütleri ile ilgili ipuçları bulunması hususunda görevlendirilmiştir.

Grup II ve III (sorun-öneri): Grup üyelerinin mevcut merkez ile ilgili yapılması gereken düzeltmeleri / yenilemeleri belirlemesi istenmiştir.

Grup IV ve V (tasarım): Grup üyelerinin verilen bir proje alanında yeni bir merkez tasarımları istenmiştir.

Şekil 1. Ders saatinde grupların atölye çalışması

İlk çalışmalar 9. haftada, ders saati içinde, atölye çalışması niteliğinde başlatılmış, birinci grubun elde ettiği ölçütlerin, diğer gruplara veri oluşturulması için, paylaşılması istenmiştir (Şekil 2).

6. Çalışmanın Çıktıları

Gruplar, kendilerine verilen görev dağılımlarına bağlı olarak çalışmalarına öncelikle ders saati içinde okulda başlamış, devamında okul dışı zamanlarda birlikte çalışmışlardır.

Öğrencilerin tespit ettikleri sorunlar ve karşılığında önerdikleri çözümler ve tasarım kriterleri aşağıda özetlenmiştir:

SORUN	ÇÖZÜM
Giriş holünün ve dolaşım alanlarının yetersiz ve tanımsız bir alan olması ve kişilerin mekânları okuyamaması	Koku ve ses yeni tasarlanan yapıda yönlendirici eleman olarak kullanılmıştır. Yatay ulaşımda koridorlar geniş tutuldu.
Çocuklarda odaklanma problemi	Uyaranların azaltılması, için farklı aktivitelere farklı alanlar ayrılması Farklı aktivite alanlarını duvarlarla ayırmak yerine Legolarla ayırıp, kullanımda esneklik sağlanmıştır.
Toplantı salonunun bulunmaması	Oluşturulan tasarımda planlanmıştır.
Ortak WC yetersizliği, WC'lerin yaş grupları farkına göre düzenlenmemesi	Oluşturulan tasarımda planlanmıştır.
Gün ışığı ve aydınlatma problemi	Dimmer anahtar kullanılarak bölgesel aydınlatma sağlanmıştır. (ışık kaynağının parlaklık seviyesinin ayarlanması)
Akustik Problemler (Etkinlik salonundaki gürültü ve karmaşa)	Aktivite alanlarını ayıran bölücü elemanlar akustik panel olarak düşünülmüştür.

Güvenlik eksikleri (araç-yaya trafiği, cam güvenliği, sivri köşeler, ekipmanların sabitlenmesi vb)	Daire plan şeması planlanmıştır.
Ders aralarında dinlenme/teneffüs alanlarının yetersizliği	Kontrollü açık alanlar (avlu ve teras) tasarlanmıştır.
Soyunma odalarının tasarımı	Oluşturulan tasarımda planlanmıştır.
Yetersiz sayıdaki duyu odaları	<p>Terapatik (iyileştirici), eğitimsel ve restoratif (Otistik bireylerin aşırı uyarılmış duyuları üzerine kontrol sahibi olmalarına fırsat tanıma) işlevleri bulunan duyu bahçeleri planlandı.</p> <p>Bahçede müzik duvarı uygulaması planlandı. İç mekânda oyun alanlarında, konuşan duvarlar kullanılarak işitme becerisinin geliştirilmesi amaçlandı.</p> <p>İç ve dış mekânda dokunma duvarlarıyla, dokunma duyularının geliştirilmesi amaçlandı.</p> <p>Doğal oyun alanlarında, kasları geliştirici etkinlik olarak, su üzerindeki ağaç kütüklerinin üstünden atlama düzeneği kuruldu.</p>

7. Sonuç

Mimarlık öğrencilerinin kendilerinden istenilen tespit ve tasarım çözümlerini yapmaları, mimari gelişimleri açısından faydalı olmuştur.

Tasarım aşamasında ihtiyaç belirlemede kullanıcı taleplerini onları konuya dahil ederek çözebileceği bilinci kazanmışlardır. Yaşamınızı ve içinde yer aldığınız topluluğun yaşamını belirleyen kararlarda kendi düşüncenizle söz sahibi olabilme deneyimi “katılım” olarak tanımlanabilir (Kılıç & Durmuş, 2016). Kapsayıcı tasarım, bireylerin sadece fiziksel mekândaki gereksinimlerini düzenlemez, aynı zamanda bir kişinin kendi yaşantısı ya da yaşadığı toplumu ilgilendiren konularda sürecin herhangi bir yerinde ya da her alanında fikir beyan ederek tasarıma dahil olması anlamına gelir (İnalhan & Can, 2018). Öğrenciler kurgulanan dönem projesi çalışmasında sürecin içine kattıkları gerçek kişilerle kapsayıcı tasarım kavramını deneyimlemişlerdir.

Öğrencilerin BUFAM ziyaretlerinden sonra aldıkları notların bir kısmı aşağıda özetlenmiştir:

- Meslek hayatımda tasarımlarımı oluştururken daha özenli olacağım.
- Otizmli çocukların diğer çocuklardan hiçbir farkı yok, iletişim kurmaktan çekinmiyorlar.
- Çocuklarla birlikte top oynadık, çok eğlenceli idi.

- Çocukların değişime zamanla alıştıklarını fark ettim, zaten bizler de değişime zamanla alışmıyor muyuz?
- Öğrenci bizimle konuşmadı, sadece gülümsedi. Ama gülümseyip mutlu olduğunu görmek beni çok sevindirdi.
- Onların bizden farkının olmadığını sadece bazı hisleri bizden çok daha yoğun yaşadıklarını anladım.
- Merkezde bulunduğumuz birkaç saat içerisinde insanların yaklaşımdan korktukları engelli bireylerin de bizler gibi olduğunu, onlara herhangi bir birey ile aynı yaklaşımda bulunduğumuzdaki yanıtların aynısını aldığımızı gördüm.
- Onları bu kadar kolay sosyal hayata adapte edebilecekken görmezden gelmenin acımasızca bir davranış olduğunu düşünüyorum.
- Bizler bu çevrede onlarla varız ve görmezden gelemeyiz.
- Yaptığım tek şey ona adını sormam, yaptığı aktiviteyi izlemem ve önüne koyulan engeli aştığında alkışlamam oldu. O bana sarılarak sevgisini gösterdi.

Teorik öğretilerin dışına çıkılarak, faaliyette olan bir merkezde uygulama yapılması, mimarlık öğrencilerinin mesleki farkındalıklarının artmasının yanı sıra, toplum içinde kendisinden farklı gördüğü bireylerle iletişime geçebilme beceri ve cesaretinin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır.

Tasarım eksikliği veya hatası nedeni ile sorun yaşayan grup ve aileleri ile bire bir iletişimde olmak, öğrencinin konu ile ilgili sorumluluk hissini arttırmıştır. Öğrencilerin tespitleri, öneri ve tasarımlarını, BUFAM ortamında, eğitmen ve proje koordinatörüne aktarmaları önemlidir. Özellikle mimar olmayan kişilere sunum yapma ve bir başka açıdan da işveren ilişkisi deneyimi kazanmışlardır.

Kısıtlı zamanda yapılan bu çalışma ile öğrencilerin konu ile ilgili yeterli teknik alt yapıları oluşmamış olabilir. Ancak zihinsel engeli ile yapıyı çevreyi kullanan kişilerin yaşamlarını kolaylaştırmak için tasarımlarında kriter olarak dikkate alacakları hususlar olduğunu öğrenmişler, farkına varmışlardır. Bununla birlikte eğitimlerinin devamında akademik ya da pratik araştırma yapma ihtimalleri teşvik edilmiştir.

Kaynaklar

Akçin, N., Çapa Tayyare, B., & Mandan, S. (2014). Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezinde Yaşanan Sorunların Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 61-84.

DiGioia, A. (2010, 09 27). *Angela DiGioia's blog*. Serendip Studio Web Sitesi: <https://serendipstudio.org/exchange/node/8074> adresinden alınmıştır

Hill, E. L., & Frith, U. (2003, Şubat 28). Understanding autism: insights from mind and brain. *Philosophical Transactions Of The Royal Society B*, s. 281-289.

- Imrie, R. (2003). Architects' Conceptions of the Human Body. *Environment and Planning D: Society and Space*, 47-65.
- İnalhan, G., & Can, E. (2018). Çocuklarla Tasarım. *Evrensel Tasarıma Farklı Bakışlar* (s. 73-112). içinde İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kılıç, A. Z., & Durmuş, G. (2016). Türkiye’de Okullarda Çocuk Katılımı:Okul Meclisi Örneği. *Değerler Eğitimi Eğitimde Farklılık ve Katılım Hakkı* (s. 147-165). içinde İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mostafa, M. (2008, Mart). An Architecture for Autism: Concepts of Design Intervention for the Autistic User. *International Journal of Architectural Research*, s. 189-211.
- Mulligan, K., Calder, A., & Mulligan, H. (2018). Inclusive design in architectural practice: Experiential learning of disability in architectural education. *Disability and Health Journal*, 237-242.
- Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)*. (2019, 02 12). T.C. Sağlık Bakanlığı İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü: <https://istanbulism.saglik.gov.tr/TR,101836/otizm-spektrum-bozuklugu-osb.html> adresinden alınmıştır
- Özer, D., & Nalbant, S. (2017). Bir Dönüşüm Hikayesi; Aktif Yaşam Merkezinden Bütünleşik Fiziksel Aktivite Merkezine. *III. Uluslararası Engelliler Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Kongre Kitabı* (s. 2-3). Konya: Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi.
- Sanchez, P. A., Vazquez, F. S., & Cartegana, L. A. (2011). Autism and the Built Environment. P. W. (Ed.) içinde, *Autism Spectrum Disorders - From Genes to Environment* (s. 363-380). Intech.
- Wolpers, M., Memmel, M., & Giretti, A. (2009). Metadata in Architecture Education - First Evaluation Results of the MACE System. *Learning in the Synergy of Multiple Disciplines*, 112-126.